

TÖRÖK ENIKŐ

*Cseh mérnök Erdélyben: Anton Hončík**

Erdélyben 1851-ben 16 becselőfelügyelőséget (Schätzungsinspektorat) és 63 becselőjárást (Schätzungsbezirk) alakítottak ki a dűlönkénti felmérés lebonyolítására. Járásonként egy-egy mérnököt alkalmaztak, többségük Csehországból származott, csaknem egynegyedük Erdélyből. Nehezen találtak megfelelő tapasztalattal rendelkező szakembert az álláshelyek betöltésére. A cseh származásúak általában a prágai politechnikumban tanultak, néhány évig segédként dolgoztak a galíciai részletes felmérésnél. Alois Hawliczek (1788–1863), a kataszteri főigazgatóság felmérési referense ennek ellenére úgy ítélte meg, hogy önálló asztalvezetésre vagyis mérnöki munkára még nem voltak alkalmasak, de mivel kevés volt a szakember, engedélyezte alkalmazásukat.¹ Közéjük tartozott Anton Hončík (Hončich, Hončík, Hončich, Honcik, Honczik), aki a csehországi Sadská nevű településen született 1826. szeptember 1-jén és a prágai politechnikumban tett szert műszaki ismeretekre.²

Kataszteri mérnök (1849–1860)

Hončík 1849. augusztus 18-ától 1860. december végéig állt a kataszteri felmérés szolgálatában. Először Galíciában dolgozott segédként,

1851-ben a szambiri (Самбір, Ukrajna) felügyelőségéből került Erdélybe. Átköltözését fizetéselelleggel támogatták, amelyet később havonta vontak le fizetéséből.³

1851. március 6-án tette le hivatali esküjét Nagyszebenben (Sibiu, Románia) mint kataszteri mérnök. A gyakorlati oktatást követően a brassói (Braşov, Románia) becselőjárásba küldték.⁴ Munkájáról a főmérnök, Mersich András hiányosan fennmaradt éves munkajelentéseiből és ellenőrző körútjairól készült beszámolóiból értesülünk.⁵

1852-ben Hončík különösen nehéz terepen, hegyvidéken dolgozott, Barcarozsnyó (Râşnov) térképét készítette el öt szelvényen, 1:14 400 méretarányban. Emellett felmérte Újváros (Noiştat), Újtohan (Tohanu Nou) és Barcaszentpéter (Sânpetru) területét, összesen 40 746 holdat. Merisch különösen elégedett volt a munkájával, és következő év április 9-én 180 forintos jutalmat javasolt számára. A bécsi kataszteri főigazgatóság azonban minden esetben a javasoltnál kevesebb jutalmat ítélt meg, így Hončík is kevesebbet, 120 forintot kapott.⁶

1854-ben Barcaújfalut (Satu Nou) térképezte 1:7200 méretarányban, valamint Keresztvárt (Teliu) Márkossal (Mărcuş), Bodolával (Budila) és Brassó II. résszel, továbbá Zajzont (Zizin)

* A bécsi kutatásaimat (2015, 2017) a Klebelsberg Kuno-ösztöndij támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross Andrásnak, a bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét.

1 Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= ÖStA, FHKA NHK) Katasterabt. Akten 303. 461/1851. Alois Hawliczekről és a dűlönkénti felmérésről I. TÖRÖK ENIKŐ: A mérnökök feladatai a dűlönkénti felmérésnél. *Catastrum*, 4. (2017) 1:3.

2 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 303. 461/1851., 304. 1021/1851. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), F 274 Az abszolutizmus és egyesítés korának erdélyi közigazgatási levéltára, Baudirection in Siebenbürgen, Általános iratok és a Számvevőség iratai (= F 274) 505. köt. Status der Baubeamten in Siebenbürgen.

3 MNL OL, F 274 505. köt. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 304. 461/1851., 1021/1851. Egyes adatok tanúsága szerint 1849. augusztus 25-től dolgozott a kataszternél. I. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 429. 36898/1858. *Provinzial-Handbuch der Königreiche Galizien und Lodomerien ...*, 1851:202.

4 MNL OL, F 510 Erdélyi országos kormányhatósági levéltára, Az abszolutizmus és egyesítés korának erdélyi közigazgatási levéltára, Az ideiglenes földadót bevezető bizottság 599/1851. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 306. 1678/1851.

5 Mersich Andrásról I. TÖRÖK ENIKŐ: Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök. *Catastrum*, 3. (2016) 1:29–30. (= TÖRÖK, 2016) LEGO, GÜNTER – OBENAU, JÁN TIBOR: „Wir haben Mitteleuropa vermessen“. Die Familien der Geometer: Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller Kraus und Lego. *Catastrum*, 5. (2018) 3:27–28.

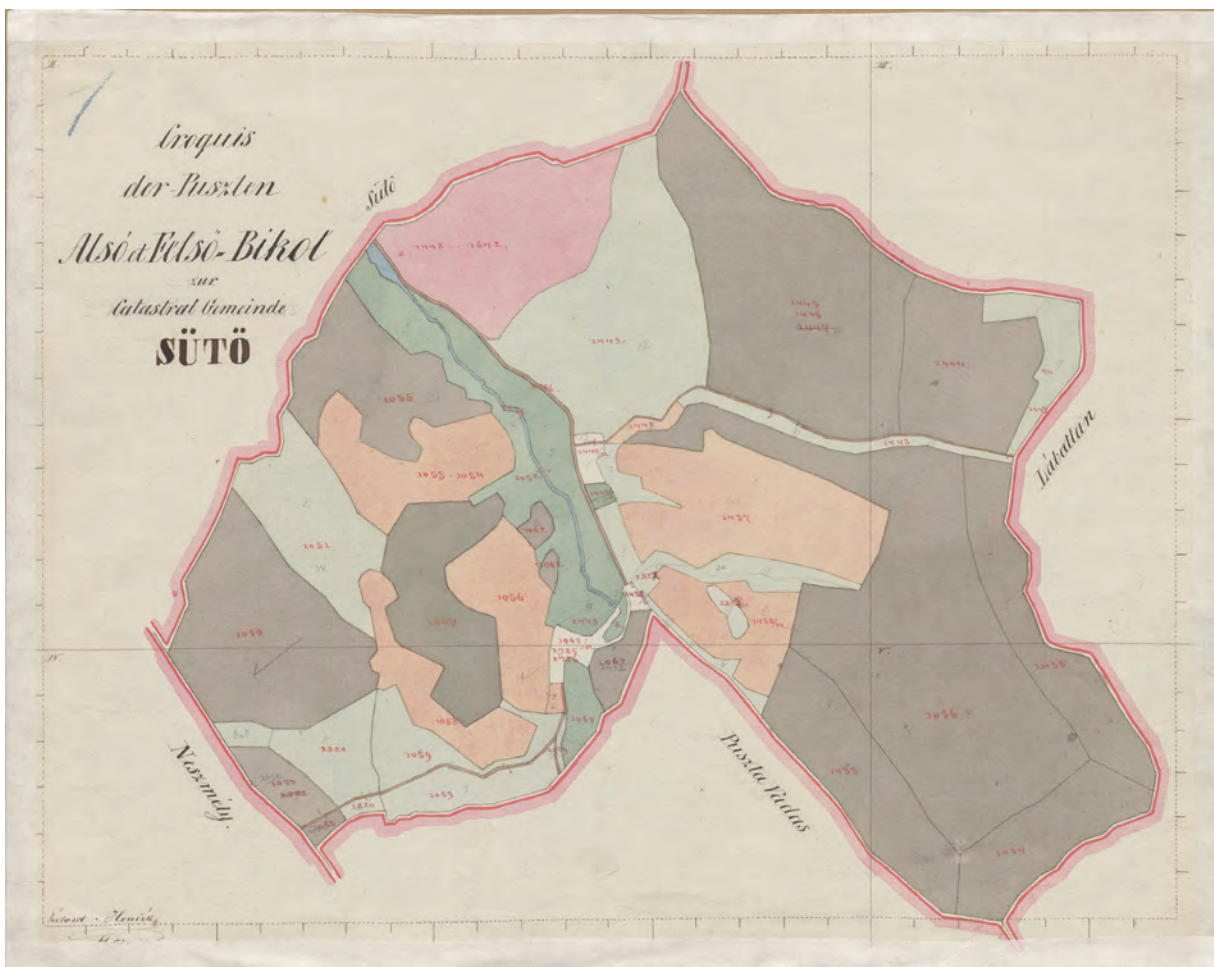
6 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 325. 4606/1852., 329. 1360/1853.

1:14 400 méretarányban. Ismét a kiemelkedően teljesítő mérnökök közé sorolta őt Mersich.⁷ 1854 decembere és 1855 áprilisa között, vagyis a téli munkaszakaszban irodai munkát végzett, területszámítással, jegyzőkönyvezéssel, a munkarészek összehasonlításával és kirajzolással foglalkozott. Botfalú (Bod), Prázsmár (Prejmer), Keresztvár, Márkos, Bodola, Brassó II. rész, Zajzon, Pürkerec (Purcăreni) és Barcaújfalu munkarészein dolgozott. A főmérnök 150 forintos jutalomra tartotta érdemesnek, a főigazgatóság 120 forintot engedélyezett.⁸

1855 folyamán hegyvidéken végzett, fáradtságos munkával feltérképezte Feketehalom (Codlea) területét Szunyogszék (Dumbrăvița) enklávéval, Vledény (Vlădeni) és Krizba

(Crizbav) településeket, mindegyiket 1:14 400 méretarányban, valamint Barcarozsnyó hibásan felvett dűlőhatárait javította. A főmérnök továbbra is elégedett volt a teljesítményével, szerinte Hončík szorgalmasan, tisztán és pontosan dolgozott, de nem minden esetben sorolta őt a legjobbak közé.⁹

1858-ban a dűlőnkenti felmérés befejezéséhez közeledtek Erdélyben, így a mérnökök létszámát csökkentették. Egyeseket áthelyeztek az állandó kataszterhez, másokat pedig valamelyik másik adókerületbe küldtek a dűlőnkenti felméréshez. Hončíkot Mersich nem tartotta alkalmasnak az állandó kataszter műszaki munkálatainak elvégzésére, így őt áprilisban áthelyezték a pest-budai adókerületbe az ideigle-

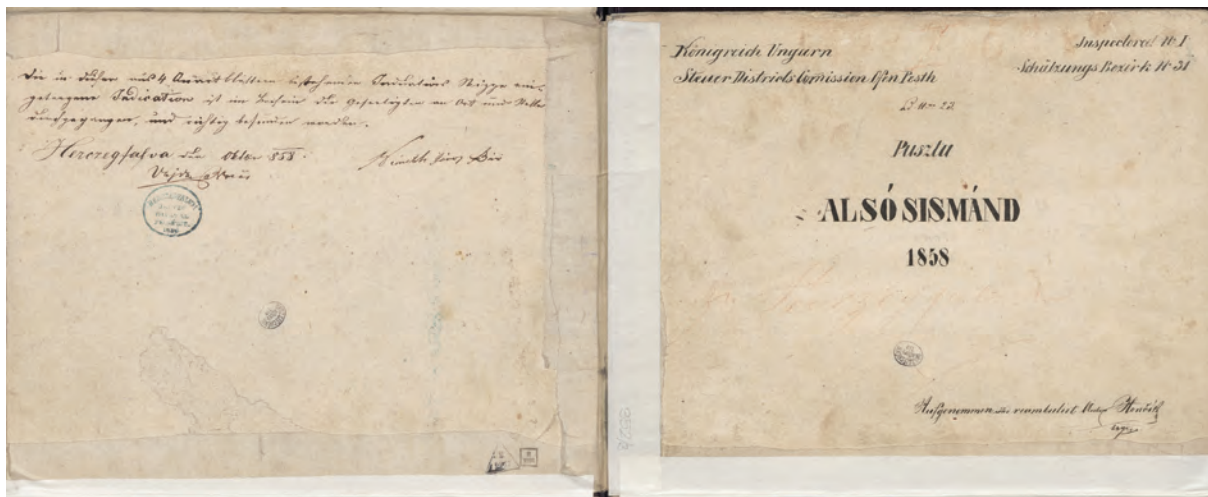

■ Anton Hončík: Alsó- és Felsőbikol puszták kataszteri térképvázlata, 1860 (OSZK, Térképtár Bv 916/3.)

7 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 355. 177/1855.

8 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 364. 3071/1855., 368. 4519/1855., 370. 5134/1855.

9 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 365. 3540/1855., 368. 4306/1855., 371. 5630/1855.

■ Anton Hončík: Alsósismand pusztai kataszteri térképvezetékének hátoldala a címmel és a helyszínelési záradékkal, 1858 (OSZK, Térképtár Bv 952/3.)

nes földadó megállapításához kapcsoló műszaki munkálatokhoz. Május 20-án indult Budára és 25-én érkezett meg új állomáshelyére.¹⁰

1858 végén és 1859 elején Alois Prokoss főmérnök – mivel elégedetlen volt a mérnök teljesítményével – javasolta, hogy részesítsék megrovásban. A későbbiekben már nem volt rá panasz, sőt 1860 elején sem érintették az elbocsátások, év végéig a pest-budai adókerületben dolgozhatott.¹¹

Ebben az időszakban Hončík Fejér, Heves, Komárom és Pest-Pilis-Solt vármegyei településeken (Mezőkövesd, Süttő, Bicske, Mezőfalva, Ivánca, Pusztaszabolcs, Rácalmás, Sárszentmihály, Sárszentmiklós, Demjén, Domszló, Pásztó, Bia, Fót, Lajosmizse, Máriaháza, Mogyoród, Tass, Veresegyháza) végzett felméréseket: felvételi jegyzőkönyvek, krokik, területszámítási jegyzőkönyvek és talajhasználati kimutatások maradtak fenn tőle az Országos Széchényi Könyvtár (= OSZK) Térképtárában.¹²

Magánmérnök (1861–1865)

Magánmérnöki tevékenységéről szinte semmit sem tudunk az eddigi kutatások alapján. 1864-ben, amikor az építészeti hivatalhoz pályázott, brassói magánmérnökként említik az ügyiratok, amelyekből az is kiderül, hogy korábban a brassói építészeti hivaltól is kapott alkalmi megbízásokat.¹³

A brassói építészeti hivatal segédmérnöke (1865–1868)

Hončík pályázati anyagában kiemelten szerepelt, hogy a mérnök 1864-ben már jól tudott magyarul és románul. Következő év április 6-án nevezték ki építészeti gyakornoknak a brassói építészeti hivatalhoz 420 gulden éves fizetéssel, melyet május 1-jétől folyósítottak számára. Április 24-én tette le az esküt.¹⁴

1865 szeptemberében a brassói birodalmi út egyik útkaparóháza helyreállításának ellenőr-

10 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 416. 4947/1858., 429. 36898/1858., 430. 39579/1858.

11 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 441. 972/1859., 446. 15721/1859., 450. 25525/1859., 452. 31609/1859., 485. 43857/1859. Alois Prokossról l. Török, 2016. 31.

12 OSZK, Térképtár Bv 742/4., Bv 916/3., 7–8., Bv 930/9., Bv 952/3., 6–11., Bv 957/6–7., 9., Bv 979/2., Bv 982/4–6., Bv 991/7., 11., Bv 992/8–11., Bv 1 283/5., 7., 9., Bv 1 285/5., 7., Bv 1 349/6., Bv 1 906/2–3., 6., Bv 1 945/5–6., 8., Bv 1 986/12., 14., 16., Bv 1 992/8–10., 12., Bv 1 996/6–7., Bv 2 077/6., Bv 2 108/5–6. A dülönkénti felmérés munkarészeiről l. Török ENIKŐ: Krokik, avagy kataszteri térképvezeték. *Catastrum*, 1. (2014) 1:26–29. Török ENIKŐ: Solt város ideiglenes felmérésének dokumentumai. *Catastrum*, 2. (2015) 2:23–30. SCHMIDT ANIKÓ: Szentés dülönkénti felmérése. *Catastrum*, 3. (2016) 4:32–36.

13 MNL OL, F 274 1106/1865., 2395/1865., 505. köt.

14 MNL OL, F 274 1106/1865., 2395/1865., 2679/1865., 2709/1865., 2821/1865., 2910/1865., 5662/1865., 505. köt.

Anton Hončík: Bia katasteri térképvázlata területi kimutatással, 1858 (OSZK, Térképtár Bv 1 906/2-3.)

zésére küldték ki a Tömösi-szoroshoz, november 8-án tért vissza a központi irodába.¹⁵ 1866 elején segédellenőri (Revisionsassistent) állásra pályázott, de nem nyert felvételt.¹⁶ Augusztus 16-án három hónapos fizetési előleget kért, mivel ő maga és családja is sokat betegeskedett, és fizetését fölemésztették az orvosi kezelések és a gyógyszerek költségei. Ő maga júniusban fél hónapig ágyban fekvő beteg volt, felesége pedig reumas fájdalomtól szenvedett. Hončík megkapta a három hónapos előleget, amelyet húsz hónap alatt vontak le a fizetéséből.¹⁷

1867-ben főnöke, Josef Zahradnik (? , 1820. 06. 20. – ?) Hončík elbocsátását kérte, arra hivatkozva, hogy a munkáját nem végezte el és március 6-án nem ment be a hivatalba, 7-én ugyan két órával tovább dolgozott, de így sem tudta elvégezni a rábízott feladatot, valamint távozásakor nem zárta be az iroda ajtaját. 8-án egy óra körül a Bolonya nevű városrészben, a Korcsma utcában (Schenk-gasse, ma Strada Iuliu Maniu), nem messze a magyar evangélikus templomtól az árokban ittas állapotban talált rá egy hivataloszolga, Johann Kovalek és hazakísérte a Korcsma utcában lévő lakásába, feleségéhez. Schramm napidíjashoz írott, március 11-én kelt levele szerint Hončík a városi kórház 4. szobájában feküdt és arra kérte Schrammot, hogy látogassa meg. Zahradnik szerint Hončík rászokott a pálinkára, elbocsátásának engedélyezését kérte. Az országos építészeti hivatal részéről azonban nem tartották megalapozottnak Zahradnik véleményét, és óva intették az irodavezetőt a túlkapaszkodástól, mert az a személyzet demoralizálásához vezetne. Zahradnik végül is kivizsgálta az ügyet és tájékoztatta az országos építészeti hivatalt. Hončík bocsánatot kért viselkedésért, amit lelki betegséggel (Geistleiden) és szédülési

rohamokkal (Schwindenanfällen) magyarázott. Zahradnik azonban továbbra is kétségbe vonta Hončík érveit, aki beteget jelentett és három hónapos szabadságot kért, hogy Csehországban kúráltathassa magát. Az országos építészeti hivatal Kovalekkel felvett jegyzőkönyvet és orvosi véleményt kért a mérnök állapotáról, aki március 19-én hagyta el a kórházat. Az áprilisban lefolytatott vizsgálat során kollégái, Albert Bogen (Bécs/Wien, 1827. 11. 29. – ?) mérnök és Karl Costa (Velece/Venezia, 1819. 10. 09. – Brassó?, 1867. 12. 18.) mérnökgyakornok úgy nyilatkozott, hogy Hončík hivatali munkájában nem követett el hibát, és elzárkóztak attól, hogy hivatalon kívüli viselkedéséről információt adjanak. Josef Sompek (Trhové Sviny, 1828 k. – Brassó, 1903. 09. 11.) mérnök és Anton Tschennet (Stilfs/Stelvio, 1826. 10. 16. – ?) mérnök kijelentette, hogy soha nem látták Hončíkot illuminált állapotban. Ezzel szemben Kovalek megerősítette, hogy ittasan találta a mérnököt a Korcsma utcai árokban március 8-án. Béli Károly (1811–1880) és Karl von Greisting orvosok pedig igazolták, hogy delirium tremensszel került kórházba.¹⁸

Elbocsátására végül is nem került sor, 1867 végén Otrobán Nándor (1828–1901) brassói orvos hörghuruttal (Bronchial-Catarrh) kezelte. Három hónapos betegeskedés után 1868. február 13-án állt újból munkába.¹⁹

1868. június 17-én hunyt el. Özvegye, Freiderike Hončík számára jóváhagyták a halálzási negyed (Sterbequartal) folyósítását, vagyis az özvegy még egy negyedévig megkapta az elhunyt fizetését, továbbá 60 forintos egyszeri támogatásban részesült.²⁰

Hončík egyike azon mérnököknek, akik fiatalon Csehországból érkeztek Magyarországra, illetve Erdélybe, és itt is telepedtek le.

15 MNL OL, F 274 6391/1865., 7435/1865., 7681/1865., 7678/1865., 7863/1865., 141/1866.

16 MNL OL, F 274 733/1866.

17 MNL OL, F 274 4435/1866., 4900/1866., 5078/1866.

18 MNL OL, F 274 664/1867., 1259/1867., 1645/1867., 1848/1867., 2532/1867., 5390/1867. Béli Károlyról l. SZINYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái*. Elektronikus kiadás: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (2019.02.04). Hirdetések. *Budapesti Közlöny*, 14. (1880) 264:8841. Zahradnik, Sompek, Bogen minősítési táblázata: MNL OL, F 274 505. köt. Sompek 75. életévben hunyt el, így 1828- körül születhetett, gyászjelentését l. PANDEA.

19 MNL OL, F 274 5390/1867., 5949/1867., 967/1868. Otrobánról l. KAPRONCZAY KÁROLY: *Magyar orvoséletrajzi lexikon*. Bp., 2004. 206. <https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/magyar-orvoseletrajzi/ch03s20.html> (2019.02.04).

20 MNL OL, F 274 2467/1868., 505 köt.